

Milan Vincetič

Vinko Möderndorfer: *Prostost sveta*.

Ljubljana: Knjižna zadruga, 2011.

Revolucionarno-proletarski simboli – rdeča zvezda ter srp in kladivo – na naslovnici najnovejše Möderndorferjeve pesniške zbirke, ki je povzela naslov iz bojevitve *Internazionale*, niso zgolj postulati minulih socialističnih revolucij niti nostalgija za (tudi našimi) z današnjega vidika svinčenimi časi, temveč klic k novi, pravičnejši “preobrazbi človeka v Človeka in sveta v Svet”, ki vsem na očeh lahkotno izgublja tla pod nogami. Zato ta zbirka, kot pravi Ervin Fritz v spremni besedi, upravičeno “skupaj z redkimi soustvarjalci orje ledino angažiranega, upornega novega kritičnega realizma, [...] utemeljenega predvsem z novo družbeno formacijo, ki je nastala, ko je nova oblast izrinila socializem in še vedno izrinja njegove pozitivne oznake”. Morda bi bilo namesto socializem bolje reči socialnost, na katero prisega tako naša ustava kot tudi politične stranke, vsaj v vsečnih programih, medtem ko je vsakdanja praksa nekaj povsem drugega.

Na to opozarja pesnik že v uvodni *Popevki*, v kateri pravi: “tisti ki nimajo nič / so samo kolateralna škoda / nezanimivo dolgočasno dejstvo / ki ni niti toliko pomembno / da bi o njem napisali popevko”. Ali v pesmi *Prvi maj*, v kateri opominja oziroma spominja tovariše, da je “prvi maj več kot kos klobase / po sindikalni ceni štamprle zelenega / in nazdravljanje s prijatelji / ki jih že dolgo nismo videli”. Da pesnik ne bi zašel v retoričnost ali celo patetičnost, se marsikje oprime zdrave ironije, s katero s prstom pokaže na brezčutnost današnjice, češ “očeta je razgrizel rak / sina pa počasi / počasi / grize čas”, časa, ki se odvrti pred bralcem kot vrtiljak spominskih reminiscenc, čestokrat uglašanih tudi s tonalitetami ljubezni, ki da je “samo v pesmih / samo v cirkuških nastopih” ter v malih družinskih tragedijah (*Balada*, *Bila je grdi raček*, *Obesil se je*, *Ratalo ji je ...*) s prizori drobnega uporništva, ki se po navadi konča z “udarcem po mizi”, saj vendar “vsak dan poslušamo in gledamo [...] kako se zrak / spreminja / v beton”.

V pričujoči zbirki je Vinko Möderndorfer predvsem zgodbar; mnoge pesmi (za)zvenijo v brechtovski maniri, velika večina jih je grundirana z osebno, za globalni svet (pre)malo zgodbo, ki pa kaj kmalu preraste v univerzalno. Svet in naša deželica namreč postajata hudo neobčutljiva, slepa, ponarejena in (brez)sramna, saj je “lepotica na plakatu izgovor za pogled stran / da ne vidiš lačnega obraza in stegnjene dlani” (*Številka trinajst*), kajti “*Lubi Slovenci*, poscali so se na občutljivost, na občutek do bližnjega, na sočutje, in še ščijejo: vsem na očeh po vseh ljudeh!” (*Sveta jeza*). Prav zato ne preseneča, da je ta zbir pesmi s socialnim nabojem tudi manifest zoper izprijenost (*Treba je vedeti*) in konvertitstvo (*V tvojem imenu, Ali živimo v diktaturi ...*) ter apel za “ohranitev človeške integritete” (E. Fritz), na katero več ne prisega niti Bog, saj “pušča slabe ljudi / in jemlje dobre”, zato bi bilo “tudi njega treba zamenjati”.

Pesnik ne verjame v pravičnost vesoljnega, predvsem krščanskega Boga, ki so ga teologi (od)rešili krivde, vso pezo bivanja pa naložili na pleča “človeške volje”, zato je vselej v vlogi nevidnega velikega (nad) brata “na razpoloženju”. Ob tem se spreminja v utrujenega kuliserja, ki se ne zmeni, da se “zveri še naprej / gostijo s krvjo nepravčnosti”, kajti njegovi (pre)vzvišeni podaniki ne učijo otrok “prastare modrosti”, da je “človek človeku volk”, prav tako pa si tudi ne prizadevajo, da bi “otroke naučili brati knjige ne časopisov”, kajti slednji “prodajajo laž kot resnico”. Prav zato se prežeča kepa, ki se kotali po strmini, nevarno debeli, a “stare šole bodo še vedno stale [...] samo učenci bodo drugačni // bolj plahi / bolj različni / bolj revni”.

Avtor se še kako zaveda, da so današnji časi ena sama perfidna manipulacija onih, ki “nas prepričujejo / da je to samo / najbolj razvita / oblika / svobode”, ki si jo vsak privošči ali jo izkoristi po svoje: z zlato ali z leseno žlico. Prav slednje pesnika najbolj zaboli, zato roti svoje “tovariše, ki imajo ugasle oči”, naj pokažejo nanje, “ki nikoli niso bili / ti” in ki so se “čez noč polastili te dežele”. Möderndorfer svoje mogoč(n)e rešitelje ali vsaj opominjevalce striktno nagovarja s *tovariši*, s črtomirovsko paradigmo “besede te tovaršim reče zbranim”. Še več: sodobni puntarski klic “le vkup le vkup / tovariši”, ki nosi paralelo internacionalizma (*Proletarci vseh dežel, združite se!*), pri nas na žalost ne odmeva več, čeprav je za veliko večino “sreča / vedno rezervirana / spravljena v izložbi / z debelim steklom / v hiši z varnostniki”.

Morda se bo komu zdela zbirka *passé* ali kot reprint predvojnega socialnega realizma (Klopčič, Seliškar), ki je klical k revoltu “ponižanih in razžaljenih”, kar se da izluščiti tudi iz navedenih verzov, vendar moramo biti z oznakami previdni: Möderndorfer je sugestivno upesnil sedanost

skozi prizmo pravičnosti in karizmo (žal) izgubljenih vrednot (*Zgodba o vsakdanji sebičnosti*), ki se jih moramo najbolj zavedati takrat, "kadar te prepričujejo / da si slep in gluhi". Njegov iskreni *j'accuse* se izkristalizira v *Kadar sem ganjen*, eni najboljših pesmi v tej zbirki: ganjen je namreč, "kadar zapirajo knjigarno / in se ljudje zberejo na protestnem shodu (in) [...] kadar spoznajo da se motijo / in zato ne sovražijo nikogar", jezen pa, "kadar je hudo zelo zelo hudo / pa ni Boga da bi postavil svet // kot je treba". To je zbirka, ki angažirano, bojevito in strastno ter neponarejeno opozarja na dileme sodobnega sveta, ki "govori o duhu in misli na meso", zato je v sodobni slovenski liriki, ki to tematiko zlahka obide, kot osamelec, na katerega se spleča povzpeti, kajti panorama, s katero bomo poplačani, je ena sama trpkost "prostosti sveta", "z obrazom ob zidu / kot otrok / ki se igra / jaz mižim in ti kradeš". Zbirka, ki nikogar ne bo pustila hladnega, ker je posrkana iz sokr(i)vice vsakega od nas.